

Emne 3: Arbejderklassen og socialismen i Danmark

Opgaveformulering:

- Med udgangspunkt i oplysninger fra mindst to fremstillinger skal du først kort præsentere hovedtanker i den socialistiske ideologi og dernæst gøre rede for arbejderklassens organisering i Danmark fra o. 1870 - o. 1900.
- Foretag herefter en retorisk analyse af Louis Pios "Til vore Brødre, Danmarks Arbejdere" hvori du bl.a. fokuserer på, hvordan uligheden i samfundet fremstilles.
- Foretag videre en analyse af Socialdemokratiets første principprogram "Gimleprogrammet" fra 1876 med fokus på de politiske målsætninger for arbejderklassen.
- Med udgangspunkt i selvvalgte dele af det statistiske materiale skal du afslutningsvist diskutere og vurdere, hvilken betydning socialismen og arbejderne organisering fik for arbejderklassen. Inddrag Louis Pios artikel "Maalet er fuldt!".

Bilag:

- Louis Pios "Til vore Brødre, Danmarks Arbejdere" (1871)
- Socialdemokratiets "Gimleprogrammet" (1876)
- Statistisk materiale

"Til vore Brødre, Danmarks Arbejdere" er trykt 1. gang i ugebladet Socialisten, 21. juli 1871.

Louis Pio

(1841-94)

Til vore Brødre, Danmarks Arbejdere

I mange Menneskealdre har Kapitalens Jernaag hvilet tungt paa vore Skuldre.

Som en uhyre Edderkop har den spændt sit Net over den civiliserede Verden, og dens Styrke er vokset ved Blodet af de talløse Offre, som Nøden drev i dens Garn.

Vi har set vor Fædre kæmpe mod Uhyret og segne dødtrætte til Jorden, fordi de kæmpede enkeltvis uden Plan og Orden. Vi selv og vore Børn vil friste den samme Skæbne, hvis vi ikke, kloge ved Fortidens Uheld, samler os til fælles Anstrængelser.

Det første Skridt er gjort andetsteds. Vi behøver ikke at opfinde Midlerne eller lede efter Maalet: med stedse stigende Magt har de socialistiske Ideer, – *Læren om alle Menneskers Ligeberettigelse til denne Verdens saavel aandelige som legemlige Goder* – grebet vore Brødre i andre Lande; de har sluttet sig sammen i mas-

sevis og begynder at rykke frem mod Rigmændene, som efter at have opdyngt umaadelige Skatte ved at tilrane sig Udbytte af vor halve Arbejdstid, nu svælger i Nydelsen af alle Jordens Glæder, medens vi forsultne og elendige, maa være glade ved at faa tilkastet det sorte Brød fra Fatiganstalterne, hvortil de viser os, naar de har slidt os op ved Trællearbejdet.

Med snedig Frækhed har disse Undertrykkere vovet at paastaa, at vi igrunden har det godt, og de har gentaget denne Løgn saa tidt, at mangen en Arbejder, der lige har det Nødvendige, er bragt til at tro derpaa. Men I, som nærer saadanne Meninger, tænk Jer blot om! Husk paa, at det mindste Vindpust, der indtræffer i Skikkelse af Sygdom eller Uheld, er tilstrækkeligt til at vælte Eders Lykkes Bygning og styrter Eder i Armod; husk paa, at selv om I for Øjeblikket kan hugge Jer igen-

nem, naar I er stærke og Kraftige, hvorledes skal det gaa, naar 30 eller 40 Aars Slid har brudt Eders Kræfter, sløvet Eders Sind og bøjet Eders Ryg!

Nej, bort med alle gøglende Billeder! Lad os sé vor Elendighed lige i øjnene uden at skuffes af dem, der vil dysse os i Søvn for lettere at kunne beherske os. *Først da* vil vi erhverve den sejge Udholdenhed, der er en Nødvendighed, naar der skal naas et Resultat, *først da* vil vi sé, at et Tilbagetog fører til Tilintetgørelse. *Bag os* ligger Sult og Usselhed, Uvidenhed og Trældom; *foran os* ligger Haabet om et lykkeligt Liv beskinnet af Frihedens frembrydende Sol. Gid da vor Røst, som den vil lyde i disse Blade, maa finde Genklang i Eders Hjerter, gid den maa vække Eders kvalte Livslyst, samle de spredte Kræfter og føre vort Samfund frem mod det store Maal: *alle Menneskers* Tilfredshed og Velvære!

Men er det ikke en Umulighed vi forlanger? Kan det tænkes at en saadan Lighed i Grundbetingelserne for Tilværelsen vil kunne opnaas her paa Jorden? Ja, den maa kunne finde Sted, saasandt hele Menneskelivet ikke er et Værk af en ond Aand, der finder sin Fornøjelse i Tyranni og Uretfærdigheder, saasandt vi tror, at Naturen har haft en fornuftig Hensigt med vor Tilværelse. Skal Slægtens Maal være at dele sig i en ringe Part, der ved Overgreb og Udsugelser, ved Begærlighed og Egoisme gør sig uværdig til Navnet Menneske, og en overvejende større Part, der ved Mangel paa de simpleste Livsbetingelser maa gaa moralsk og aandeligt til-

grunde, saa er det jo langt bedre at dræbe hverandre straks, saa er jo Ægteskabet en Synd, fordi det sætter Børn ind i en saadan Tilværelse, saa er jo Jorden langt værre end det Helvede, hvormed Præsterne truer os. Men nej, Forholdene *kan* og *skal* forandre sig; Historien lærer os det, Fornuftten beviser os det, Religionen byder os det. Gennem Fortidens Taager er Læren om *alle Menneskers lige Adgang til Slægtens Ejendom* brudt sejrende frem som den lysende og varmende Kraft, der skal genføde Verden og bringe den flygtede Retfærdighed tilbage! –

Man har beskyldt Socialisterne for, at de ikke var paa det Rene med, ved hvilke Midler og paa hvilken Maade denne Forandring skulde foregaa.

Det er usandt!

Vi har Hundreder af Gange i Tale og Skrift fremført vort Program og paavist vore Fordringer; men ganske vist til liden Nytte. Vore Modstandere har nu éngang foresat sig ikke at ville forstaa os, og vi faar vel derfor vente med at gøre dem det begribeligt, indtil fuldbragte Kendsgerninger har skærpet deres Fatteevne. Imidlertid kan vi gerne her endnu en Gang nævne de vigtigste sociale Reformers, og de bliver da: Fri og fælles Folkeundervisning; fuldstændig Lighed i politiske Rettigheder; Opløsning af Hæren og dens nuværende Form; Kvindernes Frigørelse; Adskillelse mellem Kirke og Stat; Ophævelse af alle særegne Arverettigheder; Politiets Omdannelse fra et politisk Maskineri til en sand Beskyttelse for alle Borgere; Udste-

delse af Love, der sikrer Arbejderen lige-
overfor Kapitalisten; direkte Beskatning
istedetfor indirekte; større Uafhængighed
for Kommunerne; etc. Alle disse Spørgs-
maal vil vi iøvrigt efterhaanden komme til
at omtale udførligere.

Fra svundne Tiders Trældom og dybe
Uvidenhed har Proletariatet efterhaanden
kæmpet sig frem til fuld Bevidsthed om
den uimodstaaelige Kraft, der bor i det. Vi
holder nu i vor Haand Løftestangen, der
skal vælte det gamle Samfund ned i den

Forglemmelsens Afgrund, for hvilken det
allerede længe har været modent. Lad os
da ikke tøve forlænge med at tage fat; lad
os erindre, at hvert Aar, der gaar, fører
Tusinder af vore Brødre i uforskyldt For-
dærvelse. Og skulle end den nuværende
Slægt ikke være bestemt til at nyde Frug-
terne af sine Anstrængelser, saa vil vi dog
dø med den stolte Bevidsthed, at Efterver-
denen skylder os sin Lykke!

(1871)

Gimleprogrammet 6.-8. juni 1876

Kildeintroduktion: Gimleprogrammet fra 1876 anses for at være Socialdemokratiets første principprogram. Programmet blev vedtaget på arbejderbevægelsens første kongres, Gimlekongressen, i forsamlingsbygningen Gimle på Frederiksberg. Baggrunden var, at der i første halvdel af 1870'erne var sket en stigende organisering af de danske arbejdere. (...)

1. Arbejdet er Kilden til al Rigdom og Kultur, og [hele] Udbyttet [bør] tilfalde dem, som arbejder.

I det nuværende Samfund er Arbejdsmidlerne Kapitalisternes Monopol, Afhængigheden fra Arbejderklassens Side lige over for dem, som har tilegnet sig Udbyttet af Aartusinders Arbejde, er Aarsagen til Nøden og Elendigheden, som bestandig tynger paa Arbejderstanden, Samfundets nyttigste Medlemmer.

For at befri Arbejderstanden for den Byrde, som bestandig ligger paa den, udfordres det, at Arbejdsmidlerne bliver fælles Ejendom og staar til Afbenyttelse for alle Medlemmer i Samfundet, saa at det rene Udbytte tilfalder Enhver og bliver uddelt paa en retfærdig Maade.

Det maa være Arbejderklassens Værk at befri Arbejdet. Alle andre Klasser er lige over for den kun en reaktionær Masse.

2. Udgaende fra disse Grundsætninger stræber det danske socialdemokratiske Arbejderparti ved alle lovlige Midler efter en fri Stat og et socialistisk Samfund.

Afskaffelsen af Lønarbejds-Systemet, samt enhver Slags Udbytning, ligemeget i hvilken Form den optræder.

Udryddelsen af alle sociale og politiske Uligheder.

Det danske socialdemokratiske Arbejderparti virker nærmest i en national Ramme, men er overbevist om Arbejderbevægelsens internationale Karakter, og beredt til at opofre Alt og opfylde alle Pligter for at hidføre:

Frihed, Lighed og Broderkærlighed blandt alle Nationer.

Det danske socialdemokratiske Arbejderparti fordrer, for at begynde at løse det sociale Spørgsmaal, Indrettelsen af Produktionsforeninger med Statshjælp under det arbejdende Folks demokratiske Kontrol.

Produktionsforeningerne er for Industri og Agerdyrkning paa den Maade at indrette, at den socialistiske Organisation kan opstaa af fælles Arbejde.

Præstegaardsjorderne inddrages, og anden til Salg værende Landejendom købes af Staten og bortforpagtes derefter af denne til Husmænd og andre Landarbejdere.

Det social-demokratiske Arbejderparti fordrer som Statens Fundament:

1. Almindelig, lige og direkte Valgret med hemmelig Stemmeafgivning for ethvert Medlem af Staten, baade Mænd og Kvinder, fra det 22de Aar til alle Stats- og Kommune-Institutioner. Valgdagen skal være paa en Søndag eller Helligdag.
2. Direkte Lovgivning igennem Folket. Afskaffelsen af Tokammer-Systemet.
3. Afskaffelsen af den staaende Hær. Indførelsen af et almindeligt Folkeværn.
4. Afskaffelse af alle Presselove, Forenings- og Forsamlingslove, samt alle øvrige Love, hvorved et Folk kan blive forhindret i at tilkendegive sine Tanker i Ord og Skrift.
5. Almindelige Folkeopdragelses-Instituter, organiserede af Staten, almindelig lige og obligatorisk Skoleundervisning. Religionen erklæres for Privatsag.

Det danske social-demokratiske Arbejderparti fordrer under det nuværende kapitalistiske Herredømme:

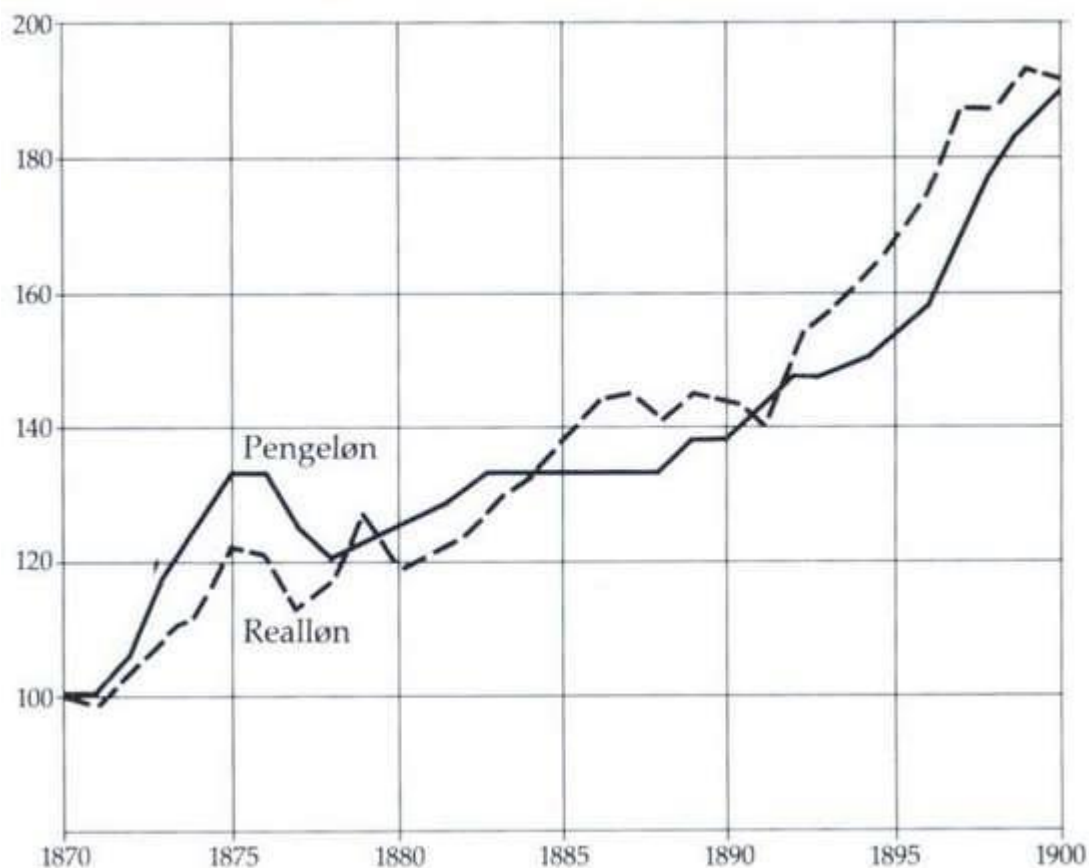
1. Indførelsen af en Skat med stigende Skala. Afskaffelsen af alle indirekte Skatter.
2. Retslig Bistand i hver Henseende. Rettergangen skal være offentlig og mundtlig.
3. Afskaffelse af Cellesystemet, samt Adskillelse imellem politiske og saakaldte simple Forbrydere.
4. Uindskrænket Foreningsret.
5. Indførelsen af en Normalarbejdsdag. Søn- og Helligdagsarbejde samt Natarbejde forbydes.
6. Forbudelse af Børnearbejde samt alt Arbejde i saadanne Fabrikker, hvor Helbred og Sædelighed gaar tabt.
7. Sanitetskontrol af Arbejderboligerne. Tilsyn med Fabrik, Værksted og Husindustri ved Embedsmænd, valgt af Arbejderne.
8. Fuldstændig Ret til at forvalte Syge- og Understøttelseskasser uden Regeringens Indblanding i samme.
9. Staten bør drage human Omsorg for Syge, Gamle og Arbejdsinvalid.

Statistisk materiale

1. Forholdet mellem pengeløn og realløn

Forholdet mellem pengeløn og realløn 1870-1900, beregnet som et indeks med 1870 = 100 af økonomen Svend Aage Hansen. (...) Grafen er fra "Den store Danske" © Finn Evald :

http://denstoredanske.dk/Danmarkshistorien/Det_folkelige_gennembrud/På_tærskelen_til_det_nye_århundrede/Industrielt_gennembrud/Arbejdsforhold

2. Arbejdernes samlede forbrug (totalforbrug) procentuelt fordelt på hovedposter.

Tabellen er fra: Harry Haue m.fl. (1984): "Det gamle Danmark 800-1890. Udviklingslinier og tendenser" – Munksgaard, s. 353.

Totalforbruget procentuelt fordelt på hovedposter
Fødevarer

	Korn og korn- varer	Andre føde- varer	Ialt	Drikke- varer, tobak	Fodtøj, beklæd- ning	Hus- leje	Brænd- sel, belys- ning	Andre forbrugs- varer, tjeneste- ydelser, transport	For- brug ialt
1840	15,2	37,5	52,7	11,3	11,0	8,7	6,2	10,1	100,0
1845	15,2	36,3	51,5	9,4	12,5	10,0	6,3	10,3	100,0
1850	12,2	34,2	46,4	11,1	13,5	10,9	7,0	11,1	100,0
1855	16,1	38,8	54,9	9,5	10,4	10,0	6,1	9,1	100,0
1860	14,0	35,5	49,5	9,1	12,7	11,3	6,3	11,1	100,0
1865	10,9	36,2	47,1	7,3	17,5	10,1	6,0	12,0	100,0
1870	11,3	40,5	51,8	7,7	12,6	10,2	5,2	12,5	100,0
1875	10,4	37,0	47,4	8,2	14,9	11,4	4,3	13,8	100,0
1880	11,5	39,3	50,8	7,5	12,7	11,5	3,8	13,7	100,0
1885	9,0	38,5	47,5	8,2	12,9	12,9	3,9	14,6	100,0
1890	8,4	37,3	45,7	7,7	13,9	10,9	4,2	17,7	100,0
1895	6,8	37,3	44,1	8,5	14,3	11,0	3,4	18,7	100,0
1900	6,4	34,5	40,9	8,5	16,1	10,5	3,6	20,4	100,0

3. Arbejdstidens gennemsnitlige længde

Opgørelsen er taget fra: Steen Busck m.fl. (1973-74): "Den Jyske Historiker. Historieteoretisk Tidsskrift" 6. årgang, nummer 3-4, s. 91

Arbejdstidens gennemsnitlige længde 1872-1919.

1872	11,4 timer
1884	10,8 -
1899	10,1 -
1910	9,1 -
1918	9,5 -
1919	8,0 timer for en række sektorer, lovfæstet fra 1/1- 1920.

4. Gennemsnitlig årsfortjeneste 1872-1914.

Opgørelsen er taget fra: Steen Busck m.fl. (1973-74): "Den Jyske Historiker. Historieteoretisk Tidsskrift" 6. årgang, nummer 3-4, s. 87

Gennemsnitlig årsfortjeneste 1872 - 1914

år	købstæderne		København		beregnet pristal	reallønnen			
						København		købstæderne	
	fagl.	ufagl.	fagl.	ufagl.	indeks	fagl.	ufagl.	fagl.	ufagl.
1872	569	-	814	(602)	82	60	(61)	49	-
1879	(649)	(547)	-	-	88	-	-	52	58
1882	-	-	912	675	88	63	64	-	-
1892	756	636	996	734	82	74	74	66	72
1897	845	760	1061	889	74	87	100	81	95
1898	-	-	1180	915	75	95	101	-	-
1904	-	-	1224	960	81	92	98	-	-
1905	987	844	1257	1014	81	94	104	87	96
1909	-	-	1309	1129	88	90	106	-	-
1914	1406	1080	1649	1206	100	100	100	100	100